

VIZIUNEA SFÂNTULUI GRIGORIE TEOLOGUL DESPRE PREOȚIE (După celebra cuvântare Despre fugă)

CASIAN ANDRAȘONI
Teologie Pastorală anul III

Viața Sfântului Ierarh Grigorie Teologul, Arhiepiscopul Constantinopolului

Sfântul Grigorie Teologul, Cuvântătorul de Dumnezeu, s-a născut la Arianz (Asia Mică, azi în Turcia), nu departe de Nazianz (pentru care a primit și numele de Sfântul Grigorie de Nazianz), pe la 329. Părinții săi, Grigorie și Nona, au fost oameni cinstiți și drepti înaintea lui Dumnezeu. Tatăl său a primit Taina Botezului destul de târziu, de la Sfântul Leontie, episcopul Cezareei Capadociei, iar mai apoi, a fost ales episcop al scaunului vacant din cetatea Nazianzului. El vine pe lume după ce mama lui a făgăduit lui Dumnezeu că, dacă va avea un băiat, îl va da să slujească lui Dumnezeu. Într-un vis premonitoriu, Dumnezeu îi descoperă Nonei chipul copilului și numele pe care îl va purta, respectiv numele tatălui său.

Ajuns la vârsta potrivită studiului, Sfântul Grigorie a străbătut, ca nimeni altul, tot meșteșugul învățaturii, studiind la școlile cele mai de seamă din vremea sa: la Cezareea Capadociei, unde s-a împrietenit cu Sfântul Vasilie, la Cezareea Palestinei, la Alexandria și la Atena, școala cea mai înaltă de atunci, unde a și fost rugat să rămână ca dascăl.

S-a întors, însă, și s-a făcut dascăl în Capadocia, lângă tatăl său, bătrân, care l-a sfințit, fără voia lui, preot. Voind însă tatăl său să-l sfințească episcop, în locul său, Sfântul Grigorie a fugit în pustie, lângă Sfântul Vasile, prietenul său, de unde peste o vreme, s-a întors totuși, chemat în ajutor de tatăl său, ajuns, acum, la neputință. A fost sfințit episcop, mai târziu, de Sfântul Vasile, pentru cetatea Sasima, tot fără voia lui.

Iar când Biserica cea mare din Constantinopol era amenințată de rătăcire, când dreapta credință era primejduită de învățatura înșelătoare a lui Arie, Sfântul Grigorie a fost chemat de puținii dreptcredincioși din cetate, ca să le fie păstor, și el a primit. A adunat pe credincioși într-o bisericuță mărginașă, deschisă chiar în casa uneia din rudele sale, bisericuță pe care el, a numit-o biserica Învierii. Aici a rostit el cele cinci cuvântări teologice vestite, care i-au adus faima de mare cuvântător al lui Dumnezeu.

Fericitul Grigorie a fost, o vreme, și patriarh al mării cetăți a Constantinopolului, iar la cel de-al doilea Sinod ecumenic, ce s-a ținut, la anul

381, în Constantinopol, pe vremea binecredinciosului împărat Teodosie, Sfântul Grigorie a adus multe dovezi contra învățăturilor greșite, ce tulburau atunci Biserica. Din cauza unor neînțelegeri, în scurta vreme, Sfântul a părăsit scaunul patriarhal și s-a retras în singurătate, unde până la sfârșitul vieții sale. Aici a alcătuit multe scrieri și poeme de viață duhovnicească, de teologie pe înțeles și de poezie creștină.

Și așa, trăindu-și credința și tălmăcind pe Dumnezeu și tainele Lui oamenilor, Sfântul Grigorie s-a mutat la Domnul, la 25 ianuarie, în anul 389.

După mulți ani, cinstitele lui moaște le-a mutat dreptcredinciosul împărat Constantin VII Porfirogenetul (913-959) din Nazianz în Constantinopol și le-a pus în biserica Sfinților Apostoli, spre ajutorul și apărarea cetății și spre mărirea lui Hristos Dumnezeu.

În calendarul ortodox, Sf. Grigorie Teologul se sărbătorește de trei ori: pe data de **25 ianuarie**, ziua trecerii la cele veșnice, pe data de **30 ianuarie**, făcând parte dintre cei Trei Ierarhi, pe data de **19 ianuarie** când se face prăznuirea aducerii sfintelor sale moaște în biserica Sfinților Apostoli din Constantinopol.

Sf. Grigorie Teologul între Sfinții Trei Ierarhi

Cei trei Sfinți Ierarhi ai Bisericii noastre au îmbinat armonios în scrierile lor cunoștințele teologice, filosofice, literare și științifice ale vremii și le-au pus în slujba unei vieți creștine desăvârșite. Au trăit cu adevărat viața în Hristos devenind astfel modele de desăvârșire creștină pentru contemporanii și urmașii lor. Sfinții Trei Ierarhi sunt pilde de urmat în lupta împotriva ignoranței, fiind iubitori de cultură și de viață duhovnicească. Ei „*au îmbinat armonios idealul culturii elenistice - Kalokagathia - (unirea desăvârșită dintre bine și frumos) cu idealul creștin al filocaliei (iubirea frumuseților duhovnicești)*”.¹ Au trăit în secolul al IV-lea, cunoscut în istorie drept „veacul de aur” al Bisericii, în care numele lor au stat alături de cele ale altor mari Sfinți Părinți.

Iubitor al vieții călugărești trăită în liniște și pace, Sfântul Vasile cel Mare este Ierarhul care a fixat regulile monahale așa cum le știm și le respectăm astăzi și a întemeiat pe lângă biserici azile, spitale și școli. La toate acestea se adaugă imaginea unui mare liturghisitor și teolog care a contribuit din plin la fixarea în scris a dogmelor Bisericii noastre. Despre Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Grigorie Teologul afirma că a fost un „*dascăl al înțelepciunii divine și al înțelepciunii umane, luptător îndemânatic investit cu o dublă armură*”.² De altfel, între cei doi Sfinți ai Bisericii noastre se va lega

¹ Arhidiacon prof. dr. Constantin Voicu, *Sfinții Trei Ierarhi și cultura vremii lor*, în „Altarul Banatului”, nr. 7-9/1994, p. 21.

² Arhidiacon prof. dr. Constantin Voicu, *Op. cit.*, p. 22.

o prietenie care va dăinui până la sfârșit, fiind model de legătură duhovnicească pentru generațiile următoare. Astfel că „*măsura prieteniei și a dragostei pe care o aveau unul pentru celălalt nu se poate exprima în cuvinte obișnuite... Prietenia lor atinsele hotarele autenticității și ale adevărului*”.³

Sfântul Grigorie de Nazianz, „*columnă a teologiei și marele fondator al poeziei creștine, de aleasă sensibilitate pindarică și sofocleeană*”⁴, este în Biserica noastră, alături de Sfântul Ioan Evanghelistul și de Sfântul Simeon Noul Teolog, întruchiparea prin excelență a ceea ce înseamnă cu adevărat teologia și teologul. Din scrierile Sfântul Grigorie se desprinde ideea că teologia este indispensabilă slujirii preoțești, mai ales pentru înțelegerea Sfintei Scripturi, este cunoașterea lui Dumnezeu și trăirea vieții în Dumnezeu. Pentru Sfântul Părinte, teologia presupune îmbinarea unor bogate cunoștințe teologice cu o viață morală desăvârșită. Pentru a-i putea povățui pe alții trebuie să te curățești pe tine și să te dăruiești total celuilalt. „*Trebuie să fiu eu mai întâi curat și apoi să curăț pe alții. Să fiu eu înțelept, ca să înțeleptesc pe alții. Să fiu eu lumină, ca să luminez pe alții. Să fiu eu aproape de Dumnezeu, ca să apropii pe alții. Să fiu eu sfânt, ca să sfințesc pe alții. Ca să conduc cu mâna, ca să sfățuiesc cu pricepere*”.⁵ Sfântul Grigorie este teologul vederii lui Dumnezeu și chiar mai mult decât atât, „un teolog al Teologiei care, însă, este de neînțeles fără vederea lui Dumnezeu. Vederea lui Dumnezeu - adică experiența personală a adevărului - constituie o consecință a purificării”.⁶ Astfel, teologia devine la Sfântul Părinte experiența Adevărului suprem care s-a revelat prin Sfintele Scripturi, iar teologul devine „teolog prin excelență” sau „teolog desăvârșit”, așa cum îi plăcea Sfântului să-l descrie pe cel ce a ajuns la cunoașterea, vederea și trăirea desăvârșită în Dumnezeu. Într-una dintre Cuvântările sale, Sfântul afirma: „*Dar dacă ai încredere în mine, (ce sunt) un teolog lipsit de îndrăzneală, ceva ai înțeles deja, iar restul roagă-te să-l înțelegi. Iubește acel ceva care rămâne întru tine, iar restul să rămână în comorile cele de sus. Înalță-te prin viețuire, câștigă prin curăție pe Cel curat. Vrei să devii cândva teolog și vrednic de Dumnezeire? Păzește poruncile; fă-ți calea prin cele poruncite, căci făptuirea este treapta spre contemplație;*

³ Stelianos Papadopoulos, *Viața Sfântului Vasile cel Mare*, traducere: Diacon Cornel Coman, Ed. Bizantină, București, 2003, p. 35.

⁴ Pr. prof. dr. Ioan Gh. Coman, *Geniul Sfântului Grigorie de Nazianz*, în „Studii teologice”, nr. 4-6/1994, p. 5.

⁵ Sfântul Grigorie de Nazianz, *Cuvânt de apărare pentru fuga în Pont sau Despre Preoție*, în: Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Grigorie Teologul, Sfântul Efrem Sirul, *Despre Preoție*, traducere, introducere și note de pr. Dumitru Fecioru, Ed. Sophia, București, 2004, p. 265.

⁶ Prof. Stelianos Papadopoulos, *Sfântul Grigorie de Nazianz sau „Teologul”* (327/8-390), în „Glasul Bisericii”, nr. 1-3/1982, p. 111 (Trad. de Drd. Diac. Ilie Frăcea).

pornind de la trup, ostenește-te pentru suflet".⁷ Teologul se aseamănă Sfântului Apostol Pavel, care tinde în această viață spre desăvârșire, căci vede doar în oglindă, vederea față către față aparținând veacului ce va să vină. Deci, nu este un lucru mare a vorbi despre Dumnezeu, ci a te curăța pentru Dumnezeu pentru a fi luminat de lumina lui Dumnezeu.

Sfântul Ioan Gură de Aur rămâne modelul prin excelență al tuturor creștinilor de pretutindeni și din totdeauna, dar și al celor din afara Bisericii. „*Ceea ce a impus și impune Sfântul Ioan Gură de Aur Bisericii a fost și este ortodoxia, adâncimea și frumusețea învățăturii sale, viața sa exemplară și neîntrecutul său talent de predicator. Ceea ce a impus și impune Sfântul Ioan Gură de Aur oamenilor din afara Bisericii a fost și este profunda sa dragoste de om, clasicismul operelor sale literare și spiritul său practic*”.⁸

Taina Preoției în viziunea Sfântului Grigorie Teologul

Preotul are un rol covârșitor în rândul oamenilor, și anume acela de a se jertfi și de a da dovadă de un eroism moral pentru a schimba fața lumii. El are sarcina și misiunea să facă să locuiască prin Duhul Sfânt, Hristos în inimile oamenilor și să-l facă pe om părtaș fericirii celei de sus. Duhul Sfânt se sălășluiește în inimile noastre prin chemarea și participarea la Sfintele Taine unde toți creștinii devin membri ai Bisericii. Chemarea la aceste lucrări sfinte o face Dumnezeu tuturor pentru ca „toți să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină” (I Timotei 2, 40), devenind mlădițe vii ale aceluiasi trup (Ioan 15, 1).

A sfinți viața prin Sfintele Taine și a conduce pe calea mântuirii, a învăța pe credincioși cuvântul lui Dumnezeu sunt funcții fundamentale ale preoției sacramentale. Aceste slujiri le-a exercitat Însuși Mântuitorul în timpul activității Sale mesianice, slujiri ce se continuă până astăzi prin mijlocirea preoților slujitori care sunt organe văzute ale preoției Lui nevăzute. Învățătura pe care ei o comunică nu este a lor și prin mâna lor nu se comunică binecuvântarea lor și harurile lor, ci ale lui Hristos.

Încă din începutul expunerii sale din tratatul despre preoție, Sfântul Grigorie de Nazianz mărturisește că motivul cel mai important care l-a determinat să adopte o astfel de atitudine de fugă este teama de cele sfinte și păcatele clerului timpului său, pe care le condamnă.

El folosește acest prilej pentru a arăta semnificația duhovnicească a ascultării față de mai marii noștri, ea fiind „cea dintâi poruncă a rațiunii”, dar și responsabilitatea ce apasă pe umerii preotului. Astfel, el își argumentează

⁷ Sfântul Grigorie de Nazianz, *Cuvântarea a 20-a. Despre teolog și teologie*, prezentare și traducere de Diac. asist. Ioan I. Ică, în „Mitropolia Ardealului”, nr. 2/1989, p. 58.

⁸ Pr. prof. Ioan G. Coman, *Actualitatea Sf. Ioan Gură de Aur*, în „Studii teologice”, nr. 7-8/1955, p. 403.

atitudinea combătând conduita de neascultare și de nesupunere a creștinilor și enumerând cu deamănuntul motivele fugii sale.

Primul motiv a fost teama de slujirea preoțească la care a fost chemat pe neașteptate, ceea ce l-a determinat să aibă acea atitudine de neascultare.

Al doilea motiv a fost acela că Sfântul dorea viață pustnicească ceea ce nu se potrivea cu slujirea preoțească, el fiind îndrăgostit de frumusețea sihăstriei. *„Eram întrăgostit dintru început de singurătate, cum nu știu să fi fost îndrăgostit vreodată unul din cei ce studiază arta retorică. Iar în vremea primejdiilor mari și cumplite prin care am trecut, făgăduisem lui Dumnezeu să trăiesc în pusnicie. Gustasem chiar ceva din viața pusnicească. Ajunsesem oarecum în pridvoarele ei, iar trăirea acestei virtuți mi-a aprins și mai mult dorul de sihăstrie”*.

Al treilea motiv al fugii sale a fost frica și rușinea de a se alătura unora care au făcut din preoție o meserie ca oricare alta sau o sursă de câștig. Astfel deplânge decadența morală a unora dintre clericii printre care nu vrea să se numere, fapt ce-l și determină, pe lângă multe altele, să fugă de preoție. El zice: *„Mi-a fost rușine să fiu alături de ceilalți preoți, care cu nimic mai buni decât gloata - mare lucru dacă nu chiar cu mult mai răi - intră în locurile cele preasfinte cu mâinile nespălate, cum se spune, și cu suflețele necurate; care, înainte de a fi vrednici se apropie de cele sfinte, se apucă de altar, se înghesuie și se împing în jurul Sfintei Mese, ca și cum ar socoti că preoția nu-i chip de virtute, ci mijloc de trai, nu-i slujire plină de răspundere, ci domnie fără îndatoriri”*. Acești preoți nu sunt conștienți de faptul că odată cu *„trecerea timpului și cu creșterea răului, n-au să mai aibă pe cine păstori”*.

În viziunea sa, preoția este trăire în har, din har și pentru har. Cele dintâi calități ale preotului trebuie să fie: curăția sufletească și sfințenia vieții sale, deoarece el trebuie să fie un adevărat model și o pildă vie pentru păstoriții săi, iar sfințenia este o însușire absolut necesară slujitorului bisericesc. El *„trebuie, întocmai ca argintul sau ca aurul, să nu sune niciodată fals, să nu aibă sunet de alamă, oriunde s-ar găsi, în orice împrejurare din viață și orice treburi ar avea; să nu aibă vreun gând sau vreo faptă rea, care să aibă nevoie de un foc mai iute decât cel de pe pământ”*.

Preoții trebuie să fie pilde și modele de virtute pentru că omul poate cădea în păcat foarte ușor și cu atât mai mult atunci când observă acel păcat la păstorul lor. Dar nu același lucru se întâmplă și cu virtuțile deoarece *„dobândirea virtuții este grea și anevoioasă”*. Preotul trebuie să cunoască sufletul omenesc, să fie un bun psiholog, căci el trebuie să atragă pe credincioși pe calea virtuților cu dragoste, răbdare și nădejde. Referindu-se la munca preotului, Sfântul Grigorie o aseamănă cu aceea a unui om care *„ar încerca să conducă și să îmblânzească o fiară cu multe fețe și cu multe chipuri, alcătuită din multe fiare și mai mari și mai mici și mai domestice și mai sălbatice”*.

El vede preoția „mai grea și mai de preț” decât medicina, căci dacă medicina este „știința vindecării trupurilor”, preoția este „știința vindecării sufletelor”. Omul este dihotomic, alcătuit din trup, care este din pământ și din suflet, care este de la Dumnezeu. Nu putem vorbi despre trup separat de suflet, dar nici despre suflet separat de trup. Medicina se ocupă cu trupul, care este „materie trecătoare și pieritoare”, pe când preoția se ocupă cu sufletul, care este nobil și superior trupului. Ea „urmărește să întraripeze sufletul, să-l smulgă din lume, să-l dea lui Dumnezeu, să-l facă să păstreze chipul lui Dumnezeu (Facere 1, 26), iar dacă l-a pierdut, să-i arate calea ca să și-l păstreze”.⁹

O altă calitate esențială care se cere preotului este tactul pastoral pentru că „nu toți oamenii au aceleași gânduri, nici aceleași porniri. Bărbații unele, femeile altele; bătrânii unele, tinerii altele; săracii unele, bogații altele; cei veseli unele, cei triști altele; cei bolnavi unele, cei sănătoși altele”. De asemenea, există numeroase diferențe și în ceea ce privește viața sau starea socială și civilă.

”Înainte de a-i purifica pe alții, trebuie să începi prin a te purifica pe tine însuși; ca să poți învăța, trebuie să fii tu însuși învățat; să devii lumină, ca să luminezi, să te apropii de Dumnezeu, ca să-i poți apropia de El pe ceilalți, să fii sfințit, ca să sfințești, să duci de mână și să sfătuiești cu înțelepciune. Știi ai cui slujitori suntem, la ce înălțime ne aflăm și cum este Acela spre care ne îndreptăm. Cunosoc măreția lui Dumnezeu și slăbiciunea omului, dar și puterea lui. [Așadar, cine este preotul? Este] apărătorul adevărului, se înalță împreună cu îngerii, preamărește laolaltă cu arhanghelii, ridică pe altarul din ceruri jertfele, este părtaș la preoția lui Hristos, plămădește din nou făptura, reface [în ea] chipul [lui Dumnezeu], o zidește din nou pentru lumea de sus și, lucrul cel mai însemnat, este îndumnezeit și îndumnezeiește” spunea Sfântul Grigorie Teologul în Tratatul despre Preoție. (PG 35, 480 A; 481 A-B).

Preotul „trebuie să fie încercat duhovnicește. Întru toate să fie pildă. Să-și biruiască patimile. Departe de bani! Păcatul să-l înfricoșeze. De virtuți să se îngrijească zi și noapte. Să urce treaptă cu treaptă, să nu se oprească. Să nu se măsoare pe el însuși privind la cei din jur, ci la Dumnezeu Însuși. Datoria lui nu-i doar să-i țină pe creștini în biserică. Trebuie să facă tot ce-i stă în putință ca aceștia să sporească duhovnicește. Să-i pregătească și să li-l aducă între ei pe Hristos, prin lucrarea Duhului Sfânt. Nici mai mult, nici mai puțin: trebuie să poarte grijă să se facă toți dumnezei, să se desfete de fericirea dumnezeiască. Câți din preoții noștri fac acestea? Și totuși, spre

⁹ Sf. Ioan Gură de Aur, Sf. Grigorie din Nazianz, Sf. Efreem Sirul, “Despre preoție”, Editura Sophia, București, 2004

*aceasta a venit Fiul lui Dumnezeu: spre a-i ridica pe oameni din stricăciune și spre a-i îndumnezei.*¹⁰

Concluzionând, Sfântul Grigore spune că este compatibil și vrednic de harul preoției cel căruia i s-a aprins inima de cuvintele cele curate și în foc lămurite (Psalmi 11, 6), cel care a contemplat frumusețea Domnului, cercetând Biserica Lui (Psalmi 26, 8), cel care a pătruns visteriile duhovnicești și a urcat pe treapta contemplației, cel ce s-a unit cu Însuși Cuvântul și s-a împărțășit cu El, cel ce a luat crucea lui Hristos și vrea să-I urmeze Lui până la capăt.

Troparul Sfântului Grigore, glasul 1

„Fluierul cel păstoresc al teologiei tale a biruit trâmbițele ritorilor; că ție, celui ce ai încercat adâncurile duhului, ți s-au adăugat și Frumusețile Cuvântului. Ci, roagă pe Hristos Dumnezeu, Sfinte Părinte Grigorie, să mântuiască sufletele noastre.”

Condacul Sfântului Grigore, glasul al 3-lea

„Cu limba ta cea de Dumnezeu grăitoare, încurcăturile ritorilor dezlegând, mărite, ai împodobit Biserica cu veșmântul Ortodoxiei, cel țesut de sus; pe care și purtându-l, strigă împreună cu noi, fiii tăi: bucură-te părinte, mintea cea preaînaltă a teologiei.”

Bibliografie

- Sf. Ioan Gură de Aur, Sf. Grigorie din Nazianz, Sf. Efrem Sirul, *„Despre preoție”*, Editura Sophia, București, 2004.
- Stelianos Papadopoulos, *Vulturul rănit - Viața Sfântului Grigorie Teologul*, Editura Bizantină, București 2002.
- Stelianos Papadopoulos, *Sfântul Grigorie de Nazianz sau „Teologul”* (327/8-390), în „Glasul Bisericii”, nr. 1-3/1982, p. 111 (Trad. de Drd. Diac. Ilie Frăcea).
- Ioan G. Coman, Actualitatea Sf. Ioan Gură de Aur, în „Studii teologice”, nr. 7-8/1955.
- Sfântul Grigorie de Nazianz, Cuvântarea a 20-a. *Despre teolog și teologie*, prezentare și traducere de Diac. asist. Ioan I. Ică, în „Mitropolia Ardealului”, nr. 2/1989.
- <http://www.cuvantul-ortodox.ro/de-ce-fugea-de-preoție-sfantul-grigorie-de-nazianz-cum-trebuie-sa-fie-preotul-si-de-ce-trebuie-sa-tina-seama-in-slujirea-sa-i/>.
- <https://doxologia.ro/vocatia-preoteasca-tratatul-despre-preoție-al-sfantului-grigorie-de-nazianz>.
- <https://ro.scribd.com/doc/47624291/SF-grigorie-teologul>.
- <https://pravila.ro/sfantul-ierarh-grigorie-teologul-de-nazianz-25-ianuarie/>.
- <https://manastireasuruceni.md/category/sf-grigorie-teologul>.

¹⁰ Stelianos Papadopoulos, *Vulturul rănit - Viața Sfântului Grigorie Teologul*, Editura Bizantină, București 2002